

Ekonomen Eisenhower

Washington, DC i juli.

Det sägs stundom om Eisenhower att så mycket ekonomi begriper han inte men han har, liksom svenska riksbankschefer, en viss känsla för hur det hela hänger ihop. Och han har framför allt förstått sin egentliga uppgift: att förse sig med rådgivare som är så kompetenta att de kan plugga till eventuella hål i chefens ekonomiska utrustning. Vilken ekonomisk politik har då den republikanska administrationen fört? Och vilka värderingar och målsättningar ligger bakom den?

Eisenhower flyttade in i Vita Huset i januari 1953. Den federala statsskulden motsvarade då ungefär 90 procent av nationalinkomsten, den federala budgeten visade stigande omslutningssiffror och stigande underskott och inflation hade präglat de närmast föregående åren. Eisenhower förklarade sig ha för avsikt att balansera budgeten, att åstadkomma skattesänkningar, att uppmuntra folkets initiativkraft, att »på ett riktigt sätt handlägga» de skulder Truman lämnat efter sig och att bekämpa inflationen. Samtidigt hade presidenten att ta hänsyn till 1946 års viktiga Employment Act, som kort uttryckt stadgar att administrationen skall se till att det råder »maximal» sysselsättning och produktion i landet.

Presidenten tycktes känna speciellt varmt för den balanserade budgeten och det stabila penningvärdet. Man gör sig knappast skyldig till felcitat om man påstår att en budget enligt presidentens uppfattning i nästan alla väder skall vara balanserad, »i hushåll, i affärsföretag och i nationer». Den som balanserar sin budget visar att han kan sitt jobb och har sinne för sunda affärer.

Det kan sägas att den amerikanska ekonomin under Eisenhower's första fyraårsperiod, dvs fram till och med 1956, nådde nya välståndrekord och att penningvärdet var anmärkningsvärt stabilt, antingen det nu var administrationens förtjänst eller inte. Försöken att komma till rätta med statsskulden var väl, som väntat, inte särskilt framgångsrika. För detta har Eisenhower dock knappast kritiserats särskilt hårt; många anser ju för det första att stater inte mår särskilt illa av att vara skuldsatta, och även de som är av motsatt uppfattning har vanligen kunnat koncentrera sin kritik på andra element i administrationens politik.

Presidentens varma yttranden om den balanserade budgetens välsignelser har givetvis inte fått passera opåtalade. Många har frågat sig om den republikanska administrationen skulle vara beredd att använda en »modern budgetpolitik» för att möta växlingar i konjunk-

turen. Administrationens faktiska beteende ger på den punkten hittills ingen egentlig vägledning. Men en sak anser sig kritikerna tveklöst kunna konstatera: Eisenhower är rädd för inflation. Somliga anser att recessionen 1953—54 orsakades av en felaktig penningpolitik. Den tillträdande administrationen var orolig för inflation och stramade till kreditsystemet så att gnissel uppstod. Det var ett misstag, säger kritikerna, riskerna för inflation var små under 1953. Vidare har de kritiska bedömare svårt att svälja Eisenhower's sysselsättningspolitik. Han har inte hållit »maximal» sysselsättning, utan tidvis tolererat en alltför stor arbetslöshet i syfte att skydda sitt älskade penningvärde.

Men Eisenhower har också många vapendragare bland ekonomerna. De påpekar att den republikanska administrationen minsann läst de senaste skrifterna och begriper hur en budget skall skötas på modernaste vis; det framgår av vissa reflexioner i presidentens ekonomiska rapporter, så här finns ingen anledning till oro för framtiden. Och recessionen 1953—54 var helt enkelt en oundviklig omställningskris efter Korea. Vad slutligen sysselsättningspolitiken beträffar finns givetvis liksom i Sverige två skolor: den ena gillar maximal sysselsättning, den andra stabilt penningvärde. Mer är inte att säga på den punkten.

Under senare delen av 1956 och under 1957 har penningvärdets stabilitet brutits i USA. Levnadskostnaderna är på väg uppåt. Administrationen, som uppfattar detta som ett mycket allvarligt problem, förlitar sig här på en hård kreditpolitik. Att införa direkta kontroller är inte aktuellt, säger Eisenhower, det vore oamerikanskt och det vore att ge Chrustjov rätt när han framhåller att USA är på väg mot socialism. Samtidigt som priserna stiger sjunker emellertid industriproduktionen. Eisenhower's kritiker har härigenom kommit i en avundsvärd position: presidenten kan samtidigt kritiseras för att han ställer till med inflation och recession. Somliga fruktar att administrationen inte kommer att handla med vederbörlig kraft i en eventuell konjunkturedgång; Ike borde ha ett anti-recessionsprogram redan nu, men har han egentligen det? Hans finansminister har bekräftat farhågorna med följande försvar: »Man kan inte göra några planer förrän man vet vilken typ av situation man råkar ut för.» Kritikernas tolkning av detta yttrande är självfallen: administrationen kommer i alltför hög grad att förlita sig på fria krafter och osynliga händer.

Hjälp Indien - rädda USA!

Eisenhower har tvingats kämpa hårt på olika fronter för att försvara sin senaste rekordbudget. Han har trätt fram, golftränad och soligt leende, i televisionen och vädjat till allt folket och han har vid interna möten med sina parti-fränder försökt få dem att beträda den enda rätta vägen, den där man icke slaktar pappas budget. (Forts. på sid. 14)

Balanserad budget i alla väder.

Debatten har stått het inte minst om utlandshjälpen, foreign aid. USA har under efterkrigstiden lagt ner något halvt hundratal miljarder dollar på foreign aid. Det är stora summor och åtskilliga prominenta amerikaner i och utanför kongressen har under en följd av år frågat sig och presidenten, om och hur dessa investeringar kan försvaras inför skattebetalarna, vilka betraktar sig som betryckta och i behov av lättnader. Kritiken har under 1957 fått en speciell skärpa eftersom en omvärdering och nydaning av foreign aid är på väg, eller i varje fall utlovats. Kommittéer, tillsatta av senaten, representanthuset, presidenten och privata organ, har under de senaste månaderna levererat en syndafloed av rapporter med synpunkter på utlandshjälpen. Härigenom har hjälpen kommit i centrum för intresset och blivit ett utmärkt nyhetsstoff. Kritikerna har förstått att utnyttja de förbättrade möjligheterna att vinna publicitet.

Allmänt snack
och salvelsefull retorik.
(Ill. Helga Henschen)

En del av kritiken härstammar från personer som antingen är isolationistiskt belastade eller benägna att säga nej till snart sagt alla utgifter. Här kan man möta en svårsmält blandning av allmänt snack och salvelsefull retorik. Men en stor del av kritiken är konkret och kan, åtminstone ytligt sett, förefalla väl underbyggd. Det går t.ex. bra att säga att hjälpen ofta är illa planerad och administrerad. Det kan vidare framhållas att de mottagande länderna sannerligen inte alltid visar »tacksamhet», och att man förvisso inte har någon garanti för att de nyvunna krafterna kommer att användas på ett sätt som gagnar givaren. Den kritiske kan också med stor rätt säga att det finns stora otillfredsställda behov inom USA:s gränser; det räcker här att peka på t.ex. de betydande slumdistrikten.

Försvarets huvudlinje kan uttryckas enkelt: det är inte fråga om att hjälpa någon annan än oss själva. Det gäller att stoppa kommunismens expansion. Foreign aid är en del av den amerikanska utrikespolitiken och en viktig del. Att administrationen av hjälpen stundom varit bristfällig måste väl bisatsvis erkännas, men här kan bot och bättring utlovas.

En mycket stor del av foreign aid är numera direkt militär och syftar, schematiskt uttryckt, till att underhålla arméer i länder som annars inte skulle orka med detta. Hur stor del av de senaste årens hjälp som varit »direkt militär» är svårt att säga, men det rör sig förmodligen om 60 à 80 procent, beroende på hur man definierar och räknar. Klart är i varje fall att hjälpen endast i ringa utsträckning syftar till att åstadkomma ekonomisk expansion i de berörda länderna.

En av de nyligen publicerade rapporterna propagerar dock bestämt och intelligent för att USA skall söka

få till stånd ekonomisk expansion i de underutvecklade länderna. Rapporten¹, som hopskrivits inom The Center for International Studies vid Massachusetts Institute of Technology, innehåller en mängd vackra tankar.

Det fundamentala amerikanska intresset är, i rapportens ord, att USA överlever och utvecklas efter samma linjer som hittills. Den amerikanska utrikespolitiken måste söka skapa en värld som är förenlig med detta intresse. Det är härvid inte tillräckligt att hålla tillbaka den ryska expansionen genom att placera arméer vid Sovjets gränser. Av central betydelse är nämligen att många underutvecklade länder ännu inte bestämt sig för till vilket block de vill höra och heller inte tagit ställning till sin inrikespolitiska målsättning. De kan beskrivas som omkringvacklande oroshärdar. Dessa länder måste vinnas över till det västerländska blocket och härför fordras att de utvecklas i demokratisk riktning. Det är det amerikanska intresset.

Sedan redovisar rapportskrivarna sin tro: en demokratisk utveckling blir möjlig om en ekonomisk expansion kommer igång. Då kan länderna nå fram till politisk mognad och koncentrera sig på sina inhemska problem i medvetenhet om att de kan lösas. Regimerna i de underutvecklade länderna behöver då inte ge folket skådespel, dvs. krig eller andra oroligheter, utan folket kan få bröd. I detta sammanhang hänvisar rapporten till Egypten och påpekar att om USA, t.ex. under Nasser tidiga dagar, gjort en allvarlig ansträngning att hjälpa Egypten lösa sina ekonomiska problem så är det åtminstone tänkbart att landet nu ur västerländsk synpunkt vore något av en monsternation, på sitt stadium. Idagens läge tvingas Nasser ge sitt folk skådespel.

Hur skall det amerikanska biståndsprogrammet se ut? Syftet är att få till stånd självgenererande tillväxtprocesser i samtliga underutvecklade områden. Härför fordras först och främst att dessa länder får hjälp med vissa nyckelinvesteringar, som t.ex. kommunikationer. Utvecklingsprogrammet måste vidare ha kontinuitet — det duger inte att som hittills rösta anslag från år till år — och inga politiska villkor får åtfölja hjälpen. En huvudpunkt är att hjälpen i största möjliga utsträckning skall vara internationell. Alla avancerade länder bör bidra med ekonomisk hjälp och delta vid utformningen av biståndsprogrammen. Enligt rapporten skulle de underutvecklade länderna kunna absorbera 2,5 à 3,5 miljarder dollar per år. Det är således ingalunda fråga om några skräckinjagande höga siffror.

Men förutsättningarna att få igenom ett program som helt ansluter sig till rapportens linjer är antagligen små. Det är inte lätt för kongressens ledamöter att på löpande band rösta nej till inhemska projekt och bifall till utlandshjälp, och sedan se valmännen i ögonen. Men samtidigt skulle nog ett program av den skisserade typen vinna stöd på vissa håll i USA. Det företer ju t.ex. stora likheter med det program som den industrifinansierade Committee for Economic Development lade fram för något år sedan (Den ekonomiska sidan 1956:5). Och den republikanska administrationen ställer sig antagligen inte helt främmande till rapportens synpunkter. Eisenhower har således lagt fram ett förslag om upprättandet av en långsiktig utvecklingsfond — som inte skall vara beroende av årliga omröstningar — och detta förslag har i princip godkänts av senaten. Steget till Bostonprofessorernas program är dock långt. ●

¹ "The objectives of United States economic assistance programs", A study prepared at the request of the special committee to study the foreign aid program, United States Senate, Washington 1957.